

Пројекат финансира
Европска унија

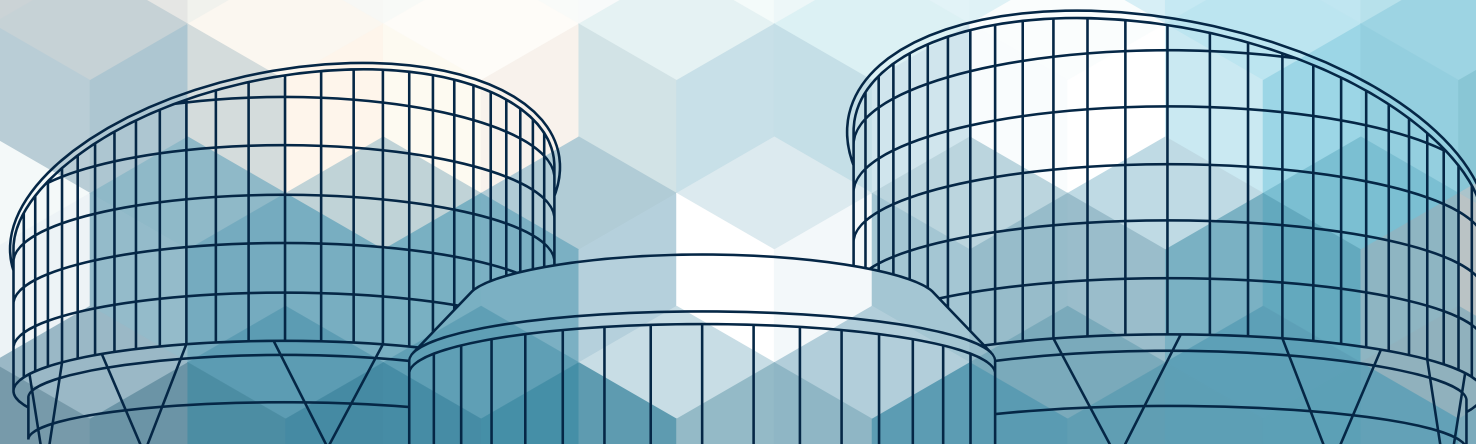

ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО
ПРАВДЕ

Право на дом

Изјава о ограничењу одговорности. Ова публикација је израђена уз помоћ Европске уније. Садржај ове публикације искључива је одговорност пројекта „Подршка Европске уније Правосудној академији“ и ни у ком случају не одражава ставове Европске уније.

Право на дом

КАКО КОНВЕНЦИЈА ШТИТИ ПРАВО НА ДОМ?

ЧЛАН 8 КОНВЕНЦИЈЕ ГЛАСИ:

- „1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.
2. Јавне власти неће се **мешати** у вршење овог права, **сем** ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.“

МЕЂУТИМ, ШТА СЕ СМАТРА „ДОМОМ“ У ПРАКСИ
ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА?

ДЕФИНИЦИЈА „ДОМА“ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Према пракси Европског суда за људска права, „дом“ је **аутономни концепт**, што значи да није везан за дефиницију „дома“, нити нужно одговара дефиницији „дома“ из било ког националног законодавства, па тако ни српског. У својим пресудама, Европски суд за људска права развио је сопствену концепцију појма „дом“, придајући му специфичан домашај и значење.

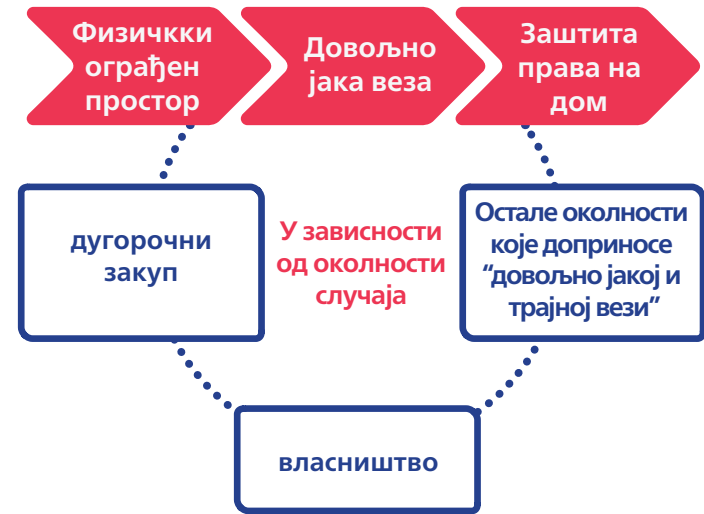

ШТА ЈЕ ДАКЛЕ „ДОМ“?

Начелно гледано, дом је **физички ограђен простор где се одвија приватни и породични живот**. Реч је о простору са којима је одређено лице остварило **довољно јаку и трајну повезаност**, без обзира да ли борави у њему законито или не, као и без обзира да ли користи те просторије у својству власника или закупца.

Дакле, Европски суд у својој пракси постојање довољно јаке и трајне везе процењује на основу конкретних околности одређеног случаја а не ваљаности правног основа. Стога, Европски суд сматра да довољно јака и трајна веза постоји и у случајевима када лица бораве у одређеном простору на основу дугорочног уговора о закупу, чак и када он није у складу са законом (*Мекен против Уједињеног Краљевства* пара. 46, 47 и 50).

Да би се одређени простор сматрао „домом“ власништво није неопходно, чак ни **боравиште** не мора да буде законски утврђено. Са друге стране, **власништво**, уколико постоји, није само по себи довољан основ за пружање заштите по овом основу односно није довољан услов за тврдњу да постоји довољна и трајна повезаност.

У СВОЈОЈ ПРАКСИ, СУД ЈЕ ПРИЗНАВАО ПОСТОЈАЊЕ „ДОМА“ У СЛЕДЕЋИМ СЛУЧАЈЕВИМА:

Удовичић против Хрватске, пара. 6-8 и 140 и *Ћосић против Хрватске*, пара. 21-23

Бакли против Уједињеног Краљевства, пара. 53-54

Димадес против Турске

Нимиц против Немачке, пара. 30-31

Станови и куће у којима подносиоци трајно живе било у својству власника било закупца- без обзира на законитост власништва или уговора о закупу;

Камп кућица у којој подносиоци живе;

Куће за одмор у којима су подносиоци редовно боравили током сваког лета;

Пословне просторије у којима су подносиоци радили, које су биле спојене са станом у којем је подносилац живео;

Гилоу против
Уједињеног
Краљевства,
пара. 46

Куће у којима подносиоци већ дуго не живе, али су задржали својину над њима и испољавали намеру да се врате у њих (тзв. прекид довољно јаке и трајне везе, више о томе доле).

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА КАДА СЕ ВАНБРАЧНОЈ ПАРТНЕРКИ ЗАКУПЦА ПРИЗНАЈЕ ПРАВО НА ДОМ

Прокопович
против Русије,
пара. 10

Штавише, право на дом признато је и ванбрачној партнерки закупца, са којим је живела преко десет година у истом стану, након његове смрти, иако није имала пријављено пребивалиште на тој адреси.

У СВОЈОЈ ПРАКСИ, ЕВРОПСКИ СУД НИЈЕ ПРИЗНАВАО ПОСТОЈАЊЕ „ДОМА“ У СЛЕДЕЋИМ СЛУЧАЈЕВИМА:

вешерница која је у власништву заједничких власника станова;
гардероба уметника;
земљиште где се власник бави или дозвољава спорт, на пример лов.

Саргсјан против
Азербејџана,
пара. 176 и 254

ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА: ПОСЛЕДИЦЕ ПРЕКИДА ДОВОЉНО ЈАКЕ И ТРАЈНЕ ВЕЗЕ

Невољни и продужени прекид довољно јаке и трајне везе у случајевима када су расељена лица напустила тзв. дом (без обзира на дужину трајања прекида) у току међународног или унутрашњег оружаног сукоба не доводи у питање постојање дате везе.

Гилоу против
Уједињеног
Краљевства,
пара. 46

Добровољни прекид коришћења непокретности који је трајао 19 година не угрожава постојање довољно јаке и трајне везе. Европски суд је такав закључак засновао како на испољеној намери супружника да се врате у своју непокретност (остављен намештај) тако и на чињеници да у међувремену нису засновали „дом“ било где другде на територији Уједињеног Краљевства.

ДОВОЉНО ЈАКА И ТРАЈНА ПОВЕЗАНОСТ

Довољно јака и трајна веза као услов за пружање заштите права на дом може током времена, услед деловања разних околности, бити и прекинута. О овим околностима суд мора да води рачуна. За пружање судске заштите је релевантна само јака и трајна повезаност у тренутку наведеног сметања.

ШТА ЈЕ МЕШАЊЕ У ПРАВО НА ДОМ?

Мешање је сваки акт било државе било других субјеката или појава уколико не могу да се припишу деловању државе а којим се право на дом појединца ограничава или одузима. Другим речима, реч је актима којима се ограничава или укида фактичка могућност коришћења простора као објекта права на дом.

Морено Гомез против Шпаније, пара. 53 и Удовичић против Хрватске, пара. 139-160

Новоселетски против Украјине, пара. 11-14, 87-88

Бука из комшилука

Усељење лица у привремено празан стан који је био у дугорочном закупу другог лица и неовлашћено изношење ствари из тог стана;

ПРИМЕРИ МЕШАЊА У ВРШЕЊЕ ПРАВА НА ПОШТОВАЊЕ ДОМА У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА:

Ђосић против Хрватске, пара. 18-23

Доношење правоснажне пресуде којом је наложено туженом исељење из његовог дома, чак и када таква пресуда још није извршена;

Нимиц против Немачке, пара. 26-38

(Напомена: Чести су случајеви пред Европским судом у којима се као подносилац појављује законити или незаконити купац који је био приморан да напусти непокретност услед мера које је предузео власник непокретности);

Претресање дома од стране полиције;

Акдивар и други против Турске, пара. 83-88

(Напомена: Европски суд је у овом случају истовремено утврдио и повреду права на приватан живот, в. концепт о праву на приватни живот у контексту кривичног поступка);

Уништавање нечијег дома, на пример, рушењем или паљењем зграде у којој лице живи;

ДА ЛИ ЈЕ МЕШАЊЕ ЗАБРАЊЕНО?

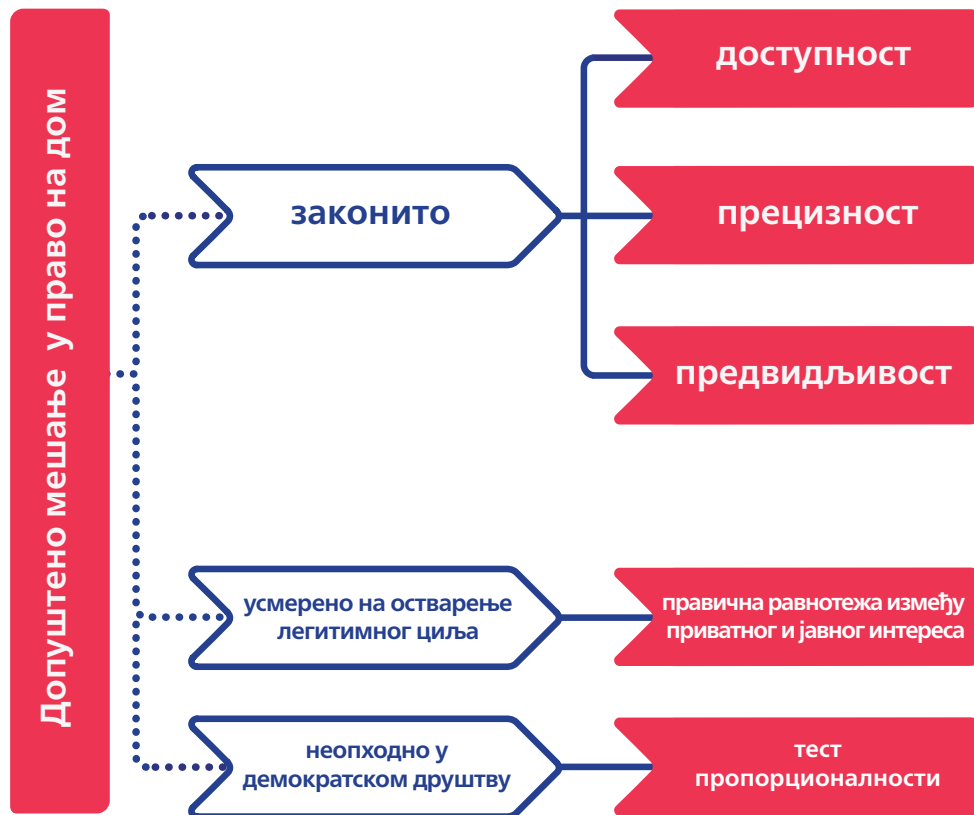
Иако члан 8 став 1 Конвенције начелно тражи уздржавање од мешања, став 2 истог члана допушта мешање, под одређеним условима.

Међутим, Конвенција у ставу 2 експлицитно нормира једино **мешање која предузима држава/јавне власти**, а не и мешање извршено од стране трећих лица или појава.

Европски суд сматра да је наступило мешање државе и у случајевима када је она пропустила да **заштити права појединца од мешања трећих лица** (нпр. *Новоселетски против Украјине*, пара. 68-70, више о томе у делу о позитивним обавезама).

ДОЗВОЉЕНО И НЕДОЗВОЉЕНО МЕШАЊЕ

Сходно добро развијеној пракси Европског суда, мешање ће бити допуштено ако је **а) законито б) усмерено на остварење легитимног циља и в) неопходно у демократском друштву**. Сва три услова морају да се **кумулятивно** испуне да би мешање било допуштено.

1

МЕШАЊЕ МОРА ДА БУДЕ ЗАКОНИТО

Начело законитости захтева да свако мешање у право на дом мора да буде засновано на одредбама домаћег законодавства (не нужно закона) које морају да буду:

- ① **доступне**, што значи да лицу на коју се одређена одредба односи (а која допушта мешање) мора да буде омогућено да има увид у одређену одредбу пре него што се она примени на њега, односно пре него што наступи мешање на основу те одредбе (обавеза јавног објављивања релевантних прописа);
- ② **довољно прецизне**, што значи да дата одредба, по самом свом тексту, не допушта битно различита тумачења њеног значења;
- ③ **предвидљиве у примени**, што значи да надлежни домаћи судови доследно тумаче и примењују ту одредбу. Овај услов стога посебно наглашава рад домаћих судова, јер тражи од њих да јасно и доследно тумаче одредбе домаћег права.
- ④ Ако ови **услови нису кумулативно испуњени, тада је мешање у право на дом незаконито, па самим тим и недопуштено.**

2

МЕШАЊЕ МОРА ДА БУДЕ ПРЕДУЗЕТО РАДИ ОСТВАРЕЊА ЛЕГИТИМНОГ ЦИЉА

Према ставу 2 члана 8 Конвенције, легитимни циљеви, ради чијег остварења је држави допуштено да се умеша у нечији дом, су следећи:

Интереси националне и јавне безбедности;

економска добробит земље;

спречавање нереда или криминала;

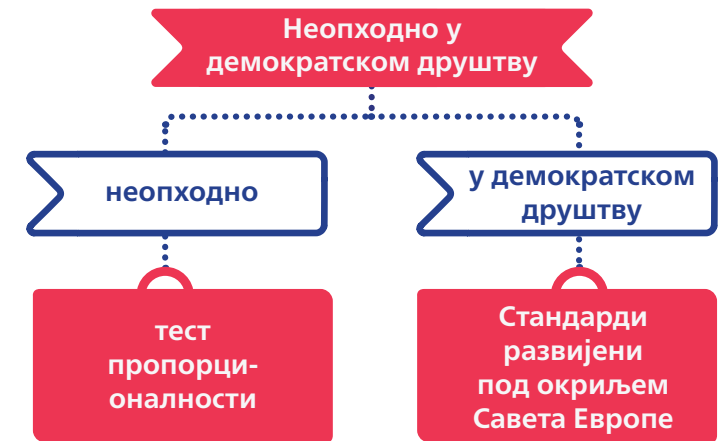
заштита здравља или морала;

заштита права и слобода других.

Мешање у право на дом, које **не би било у складу са једним од наведених циљева**, било би **противно члану 8 Конвенције. 3.**

3

МЕШАЊЕ МОРА ДА БУДЕ „НЕОПХОДНО У ДЕМОКРАТСКОМ ДРУШТВУ“

Тест „неопходности у демократском друштву“ представља један од најсложенијих и најотворенијих тестова које примењује суд. Суштина проблема је у томе да је он веома подложен субјективности онога ко га примењује пошто не постоје јасни критеријуми него само смернице у ком правцу суд треба да се креће.

Тест неопходности у демократском друштву се састоји из два елемента:

- ① Он је у контексту члана 8 Европске конвенције у блиској вези са тестом пропорционалности, односно процена пропорционалности је његов саставни део. Чињеница је да се пропорционалност не спомиње изричито у члану 8 али се она свакако подразумева због коришћења термина „**неопходно**“ у другом ставу тако да критеријум пропорционалности свакако мора да буде задовољен;

- ② Неопходност (тест пропорционалности) се овде доводи у везу са неопходношћу „у демократском друштву“ што чини други елемент овог теста. Да би утврдили шта је то неопходно у демократском друштву потребно је ићи доста шире од саме Европске конвенције. Наиме, важно је проверити да ли су ограничења или мешања која су предмет спора не само „пропорционална“ него и да ли су у складу са осталим стандардима Савета Европе. Да би се овај задатак успешно извршио потребно је да суд добро познаје и друге инструменте Савета Европе поред Европске конвенције (релевантне конвенције али и препоруке Комитета министара и Конгреса локалних и регионалних власти).

ВАЖНО:

- ① Тестом пропорционалности мора да се одговори на следеће питање: Да ли је заиста неопходно да се у дом подносиоца (у његову кућу, стан, пословни простор, викендицу или други простор) држава меша (исељењем, претресањем, надзором и снимањем комуникације која се обавља путем телефона или других техничких средстава и сл.) или легитимни циљ (заштита права других, безбедност земље итд.) може да се оствари и неком блажом мером?
- ② Приликом доношења одлуке о резултату теста пропорционалности Европски суд допушта националним судовима широко поље слободне процене (margin of appreciation), сматрајући да су они знатно квалификованији од њега да процене локалне прилике и супротстављене интересе, али је изузетно важно да само спровођење, као и резултат теста, буду одговарајуће образложени у самој одлуци.
- ③ Обавеза спровођења теста пропорционалности посебно је важна у парницама које се воде по тужби власника непокретности против држаоца исте за исељење из дате непокретности. Које су обавезе суда у таквим парницама?

У случајевима када је мешање резултат деловања трећих лица или представља појаву (који дакле не могу да се припишу деловању државе), на другачији начин се оцењује да ли је мешање било неопходно у демократском друштву. Европски суд, тако, налази да је довољно само постојање мере предвиђене националним законодавством која је усмерена на заштиту права других приватних лица за испуњеност услова „неопходности у демократском друштву“ (нпр. *Врзић против Хрватске*, пара. 67, више о томе на стр. 18 овог концепта).

Обавезе државе

Негативне обавезе

Уздржавање од мешања у право на дом појединца сем у случајевима када је оно допуштено. Према томе, негативна обавеза састоји се у пасивном држању, у препуштању приватним лицима који су титулари права на дом да несметано користе непокретност као објект тог права, без икаквих ограничења остављених од стране државе.

Позитивне обавезе

Позитивним обавезама у контексту члана 8 Конвенције захтева се од државе да предузме активне мере како би се заштитило нечије право на дом. Оне се у начелу свде на обавезу државе да у одговарајућем поступку отклони повреду не само када је мешање извршила држава него и треће лице.

ОБАВЕЗЕ ДРЖАВЕ У ОДНОСУ НА „ДОМ“

Обавезе државе у вези са „правом на поштовање дома“, могу да се поделе у две групе. Прва произлази из самог текста члана 8 и представља негативну обавезу, а друга је резултат тумачења Конвенције од стране Суда, те представља позитивну обавезу државе да активно заштити право на дом.

По правилу, од државе се тражи да спроведе одговарајући поступак и предузме одговарајуће мере, којима се на одговарајући начин штити право на дом одређеног лица.

Ту у обзир долазе **разне врсте поступака (управни, парнични, кривични и др.)** којима се дом одређеног лица штити од мешања које је извршило треће лице, држава или је последица непогоде услед више силе.

Како треба да изгледа поступак пред домаћим судовима да би се спречило наступање повреде позитивних обавеза државе које произилазе из права на дом зајемченог чланом 8?

Тужба за исељење на основу члана 37 Закона о основама својинскоправних односа

! Приговор туженог поводом
повреде права на дом

Утврђивање постојања
дома туженог ?

🔍 Тест пропорционалности

Исељење неопходно у
демократском друштву

Пресуда којом се
усваја тужбени захтев

Исељење није неопходно
у демократском друштву

Пресуда којом се
одбија тужбени захтев

ПАРНИЦЕ РАДИ ИСЕЉЕЊА – ОБАВЕЗЕ ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА

Обавезе првостепеног суда:

- ① Да препозна приговор туженог о томе да је тужбом угрожено право на поштовање његовог дома. Према пракси Европског суда, тај приговор може бити изричит (нпр. директним позивањем на члан 8 Конвенције) или посредан (довољно је да тужени изнесе да се тражи његово исељење из простора у којем он живи);
- ② Да поводом тог приговора суд утврди да ли је спорни простор заиста дом туженог, те ако јесте;
- ③ Да утврди постојање правног основа за исељење и легитимност циља тужиоца;
- ④ Да спроведе тест пропорционалности – одмеравајући између интереса туженог да заштити свој дом и тужиочевог интереса да оствари легитимни циљ;
- ⑤ Да применом теста пропорционалности аргументовано (кроз образложење своје одлуке) одговори на питање „неопходности у демократском друштву“, односно да одговори да ли је исељење заиста неопходно ради заштите права тужиоца, или легитимни циљ може да се оствари и другом мером, блажом по туженог, те да с обзиром на резултат усвоји или одбије тужбени захтев.

ВАЖНО!

- ④ Велики број повреда права на дом Европски суд је утврдио управо због неспровођења теста пропорционалности, приметивши да су национални судови само испитали постојање правног основа тражене мере, чиме је питање неопходности у демократском друштву остало недоговорено (*Ђосић против Хрватске*, пара. 20-23).
- ⑤ У предметима у којима су сами власници и добровољно zaloжили своје непокретности као осигурање кредита, на основу чега је домаћи суд наложио продају непокретности и њихово исељење, Европски суд је утврдио да не постоји повреда права на дом, јер је исељење било неопходно у демократском друштву, ради заштите повериоца (*Врзић против Хрватске*, пара. 63-73).

НАВОЂЕНА ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА

БРОЈ	НАЗИВ ПРЕДМЕТА	БРОЈ ПРЕДСТАВКЕ	ДАТУМ ДОНОШЕЊА
1.	Акдивар и други против Турске (<i>Akdivar and Others v. Turkey</i>)	21893/93	пресуда Великог већа од 16. септембра 1996.
2.	Бакли против Уједињеног Краљевства (<i>Buckley v. United Kingdom</i>)	20348/92	пресуда од 29. септембра 1996.
3.	Врзић против Хрватске (<i>Vrzić v. Croatia</i>)	43777/13	пресуда од 12. јула 2016.
4.	Гилоу против Уједињеног Краљевства (<i>Gillow v. United Kingdom</i>)	9063/80	пресуда од 24. новембра 1986.
5.	Димадес против Турске (<i>Demades v. Turkey</i>)	16219/90	пресуда од 31. јула 2003.
6.	Мекен против Уједињеног Краљевства (<i>McCann v. United Kingdom</i>)	19009/04	пресуда од 13. маја 2008.
7.	Морено Гомез против Шпаније (<i>Moreno Gómez v. Spain</i>)	50124/13	пресуда од 1. марта 2016.
8.	Нимиц против Немачке (<i>Niemietz v. Germany</i>)	13710/88	пресуда од 16. децембра 1992.
9.	Новоселетски против Украјине (<i>Novosseletski v. Ukraine</i>)	47148/99	пресуда од 22. фебруара 2005.

НАВОЂЕНА ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА

БРОЈ	НАЗИВ ПРЕДМЕТА	БРОЈ ПРЕДСТАВКЕ	ДАТУМ ДОНОШЕЊА
10.	<i>Прокопович против Русије (Prokhorovich v. Russia)</i>	58255/00	пресуда од 18. новембра 2004.
11.	<i>Саргсјан против Азербејџана (Sargsyan v. Azerbaijan)</i>	40167/06	пресуда Великог већа од 16. јуна 2015
12.	<i>Ђосић против Хрватске</i>	28261/06	пресуда од 15. јануара 2009.
13.	<i>Удовичић против Хрватске</i>	27310/09	пресуда од 24. априла 2014.

ПОДРШКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРАВОСУДНОЈ АКАДЕМИЈИ
Теразије 8/1, 11000 Београд, Србија

Т: +381 11 3023 866

Ф: +381 11 3023 877

info@jap.rs

**BRITISH
COUNCIL**

Пројекат спроводи конзорцијум
који предводи British Council